

SJ II – Slovenska skladnja: *NAVEZOVANJE* – (18 – 26 = 18 + 9 – 1)

(Določne) samostalniške zveze imajo nanosnike. 'Ta kandidat' v primeru (1)a) se nanaša na nekoga, na neko konkretno osebo. Drugače se samostalnik 'kandidat' v (1)b) ne nanaša na konkretno osebo, temveč je zgolj predikat, opiše neko lastnost referencialnega izraza 'Tale fant'. Referencialni izrazi so (samostalniške) besedne zveze, ki imajo dejanske nanosnike. Podobno kot določne samostalniške zveze se obnašajo tudi lastna imena. Lastno ime 'Janez Drnovšek' ima zelo konkretnega nanosnika. Tudi lastna imena so nanosniška.

- (1) a. **Ta kandidat** ni zbral niti 5 % glasov.
b. *Tale fant* je tudi **kandidat**.

Govora je o razmerju med jezikovnim izrazom in svetom. Kaj je pomen nekega jezikovnega izraza ... to je dejansko stvar semantike in pragmatike. Vendar, kakor se bo pokazalo, ima skladnja pri določevanju navezovanja in interpretiranja zaimkov pomembno vlogo.

Drugače od določnih nedoločne samostalniške zveze nimajo nujno nanosnika, temveč (lahko) le izražajo predikacijski pomen – izražajo neko lastnost (v tem primeru pravimo, da je nanosnik takšne samostalniške zveze množica vseh posameznikov (ali pa samo član množice posameznikov), za katere ta lastnost velja).

Zaimki so vedno določni. Njihov pomen – na koga se nanašajo – pa je vedno odvisen od neposredne okolice – konteksta oziroma stavka, v katerem se nahajajo.

- ❖ Skušali bomo ugotoviti, po kakšnih pravilih se zaimkovni izrazi rabijo
- ❖ Razmerja, ki določajo, na kaj se zaimkovni izrazi nanašajo imenujemo *navezovalna razmerja*
- ❖ Ta razmerja bomo pregledali in skušali ugotoviti pravilnosti njihovega obstoja.

Pri ugotavljanju oziroma označevanju, na koga se posamezna samostalniška zveza nanaša, si bomo pomagali z indeksi ob samostalniških zvezah. Če se več samostalniških zvez nanaša na isto osebo/entiteto, bodo imele vse isti indeks. Indeks ob SZ je del našega podatka. Pove nam, kako naj stavek razumemo. Enako zapisan stavek ima namreč lahko različne indekse, ki bodo označevali različne interpretacije. Nekatere njih bodo slovnične, druge morda ne.

- (2) *Peter_i je povedal Meti_j, da on_i tudi kandidira, vendar se ji_j on_i ni zdel primeren kandidat.*

V povedi (2) imajo 'Peter' in oba zaimka 'on' isti indeks. Vse tri samostalniške zveze se nanašajo na isto osebo. Enako velja za 'Meti' in 'ji'. Poved bi lahko parafrazirali z: »*Peter je povedal Meti, da kandidira tudi on sam, torej Peter, vendar se Peter Meti ni zdel primeren kandidat.*« Poved (2) bi lahko imela tudi drugačne indekse na samostalniških zvezah. Če bi bila z istim indeksom označena tako 'Peter' kot 'Meti', bi to naredilo poved neslovnično, saj *Peter* in *Meta* v (2) ne moreta biti ista oseba:

- (3) **Peter_i je povedal Meti_i, da on_i tudi kandidira, vendar se ji_j on_i ni zdel primeren kandidat.*

Lahko pa bi indekse uredili tudi drugače in naredili slovnično poved, kjer se 'Peter' in oba zaimka 'on' ne nanašajo na isto osebo:

- (4) *Peter_i je povedal Meti_j, da on_k tudi kandidira, vendar se ji_j on_k ni zdel primeren kandidat.*

- Indeksi bodo označevali, da se posamezne samostalniške zveze nanašajo na isto ali drugačno osebo.
 - (5) *Petra_i so imeli za pridnega, vse dokler ta cepec_i ni kandidiral za župana.*
 - (6) *Peter_i je volil sebe_i.*
 - V primerih s kvantificiranimi samostalniškimi zvezami je indeks nekakšna spremenljivka. Ne nanaša se nujno le na eno osebo, saj kvantificirane samostalniške zveze tipično zaobjamejo več oseb/entitet. Indeks v teh primerih razumemo približno takole, ko se kvantificirana samostalniška zveza nanaša na osebo z indeksom 'i', se tudi koindeksiran zaimek nanaša na isto osebo.
 - (7) [*Vsakdo, ki kandidira,]_i voli sebe_i.*
Vsak_i si želi videti sebe_i na televiziji.
 - (8) [*Prve volitve [vsakega občana]_i] pustijo nanj_i velik vtis.*
- Navezovanja so lahko obvezna ali le možna. Vseh šest stavkov je možnih, a niso vedno možni s primerljivim navezovanjem.
 - (9) *Peter hvali Petra.*
 - (10) *Peter hvali njega.*
 - (11) *Peter hvali sebe.*
 - (12) *Peter je izgubil Petrovo knjigo.*
 - (13) *Peter je izgubil njegovo knjigo.*
 - (14) *Peter je izgubil svojo knjigo.*
- Razlika ravno v navezovanju predmeta. Le v (9) in (12) je predmet oziroma svojilni zaimek znotraj predmeta navezan na osebek. To prikažemo z indeksi takole:

(15) <i>*Peter_i hvali Petra_i.</i>	(ali	<i>okPeter_i hvali Petra_k.)</i>
(16) <i>*Peter_i hvali njega_i.</i>	(ali	<i>okPeter_i hvali njega_k.)</i>
(17) <i>okPeter_i hvali sebe_i.</i>	(ali	<i>*Peter_i hvali sebe_k.)</i>
(18) <i>*Peter_i je izgubil Petrovo_i knjigo.</i>	(ali	<i>okPeter_i je izgubil Petrovo_k knjigo.)</i>
(19) <i>*Peter_i je izgubil njegovo_i knjigo.</i>	(ali	<i>okPeter_i je izgubil njegovo_k knjigo.)</i>
(20) <i>Peter_i je izgubil svojo_i knjigo.</i>	(ali	<i>*Peter_i je izgubil svojo_k knjigo.)</i>

V teh primerih lepo vidimo, da lahko elemente, o katerih je govora, razdelimo v dve skupini. Imena in osebni zaimki ne morejo biti navezani na osebek istega stavka, povratno osebni zaimek pa mora biti navezan na osebek istega stavka.

Povratno osebni zaimek 'sebe' imenujemo tudi *anaforični izraz*. Anaforični izraz je tudi povratno svojilni zaimek 'svoj'. Obstajajo še drugi anaforični izrazi:

▪ **drug drugega**

- (21) [*Peter in Janez]_i sovražita drug drugega_i.*
- (22) **[Peter, Pavel in Cene]_i so okradli drug drugega_i (Petra, Pavla in Daretu).*
- (23) **Peter_i kupuje darilo drug drugemu_i.*
- (24) *Cariniki_i ne pregledujejo drug drugega_i.*

• **eden drugega** deluje zelo podobno.

- (25) [*Peter in Janez]_i sovražita eden drugega_i.*
- (26) *Cariniki_i ne pregledujejo eden drugega_i.*

Na malo bolj preprosti način lahko rečemo, da se povratno osebni zaimki uporabljajo namesto osebnega zaimka, ko zaimek izraža istovetnost z osebkom istega stavka. To se zdi intuitivno pravilno. Vendar, če pogledamo bolj natančno, kmalu ugotovimo, da stvari niso tako preproste.

- o Imamo anaforične izraze, ki niso povratno osebni/svojljni zaimki.
 - o Nekateri anaforični izrazi niso vezani na osebek v stavku.
 - o V nekaterih jezikih je povratnoosebni zaimek lahko navezan tudi na (ne)premi predmet, recimo v angleščini. Ker želimo narediti jezikovno teorijo, ki naj velja za vse jezike, tega ne moremo preprosto ignorirati.
- Povratno osebni zaimki in drugi anaforični izrazi so vsekakor vezani na isti stavek, se pravi na osebek istega stavka.
 - (27)**Peter_i je povedal, da Pavel hvali sebe_i.*
 - (28)**Peter je Špeli_i pripovedoval o sebi_i /drug drugem.*
 - V nekaterih primerih pa ni več tako očitno, kaj ta stavek je. V primeru (29) se navezovanje očitno vrši znotraj samostalniške zveze. K temu se bomo še vrnili.
 - (29)*Peter_i je Špeli_j prepovedal vožnjo s svojim_{i,j} kolesom.*
 - Anaforični izrazi se lahko navežejo na neizražen osebek znotraj istega stavka.
 - ❖ Da ima odvisni stavek nek (neizražen) osebek, je videti tudi po glagolskem ujemanju. Glagol podrednega stavka v primeru (30) ima ujemanje za tretjo osebo moškega spola. Povratno osebni zaimek pa razumemo točno tako, da se nanaša na neko osebo moškega spola, ki ni ne govorec ne naslovnik. V običajnem branju osamljenega stavka (30) razumemo, da se povratno osebni zaimek nanaša na Petra iz glavnega stavka, ob obstoju še kake osebe moškega spola v kontekstu, pa bi podredni stavek v (30) načeloma lahko razumeli drugače (*Ravno smo se pogovarjali o Predsedniškem kandidatu Janezu Kranjcu, ko je nekdo na glas komentiral, da bo jutri prav gotovo glasoval zase, za koga pa naj bi, če ne zase.*)
 - (30)*Peter_i je povedal, da bo jutri glasoval zase_{i,j} (= za sebe).*
 - (31)*Meta_i je mislila kupiti sebi_{i/*j} eno veliko torto.*
 - (32)*Meta_i si_{i/*j} je mislila kupiti eno veliko torto. = (31)*
 - (33)*Peter_i se razglša za sposobnega popraviti svoj_{i/*j} avto.*

Anaforični izrazi se lahko navežejo tudi na neobstoječi osebek oziroma so navezani ne da bi v stavku sploh imeli osebek.

- Ni pa več prav očitno, kaj osebek je. (več o tem v naslednjem poglavju)
- Osebek tukaj ni le neizražen zaimek, ki opravlja vse stavčne funkcije, ki jih lahko opravlja tudi osebek, kot zgoraj v primerih (30)-(33). Tu ne obstaja parafraza stavka, kjer bi stavek bil izražen (podobno kot v primerih *dežuje/sneži ... – *on/ono/ona dežuje.*)
 - (34)*Vidi se le sebe in svoje težave.*
 - (35)*Vsiljevati svoje poglede drugim je nevljudno.*
- Tu velja dodati, da ni vsak *se* (ki je načeloma naslonska oblika povratno osebnega zaimka) povratno osebni zaimek. O nekaterih od teh pojavov bomo govorili kasneje.
 - (36)*Peter se je nagaral.* → *??Peter_i je nagaral sebe_i.*
 - (37)*Most se zida.* → **Most_i zida sebe_i.*

- (38) *Petru se pije.* → **Petru_i pije sebe_i.*
 (39) *Išče se Uršo Plut* → **Uršo Plut_i išče sebe_i.*
 (40) *Išče se Urša Plut* → #*Urša Plut_i išče sebe_i.* (pomensko drugačen)

- Poglavitni razlog za nezmožnost analize anaforičnih izrazov s preprostim pravilom zgoraj, je, da se anaforični izrazi pojavljajo tudi znotraj samostalniške zveze
 - Kje je tukaj osebek? Ali ima samostalniška zveza svoj lasten osebek.
- (41) *Petrov_i opis sebe_i in svojih_i napak je bil zelo izčrpen.*
 (42) *Metina_i slika svoje_i družine je visela na steni.*
 (43) *Naše_i slike drug drugega_i so bile objavljene v časopisu.*

Očitno enostavno (intuitivno) pravilo »Povratno osebni zaimki se uporabljajo namesto osebne zaimke, ko zaimek izraža istovetnost z osebkom istega stavka.« ni najboljše. Potrebujemo nek splošnejši opis. Zgoraj smo omenili, da se anaforični izrazi obnašajo drugače od imen in zaimkov, dejansko pa se tudi imena in zaimki ne obnašajo enako. Tudi če je lastno ime znotraj odvisnega stavka, je stavek neslovničen, čim je navezano na osebek glavnega stavka. Ni pa neslovnično, če je tako navezan osebni zaimek.

- (44) *On_i je trdil, da bo moral Slavko_j njemu_i plačati odškodnino.*
 (45) *Peter_i je trdil, da bo moral Slavko_j njemu_i plačati odškodnino.*
 (46) **On_i je trdil, da bo moral Slavko_j Petru_i plačati odškodnino.*
 (47) **Peter_i je trdil, da bo moral Slavko_j Petru_i plačati odškodnino.*

Ne potrebujemo le enega novega pravila, ampak potrebujemo tri pravila: za osebne zaimke, za povratno osebne zaimke (in druge anaforične izraze) in za referencialne izraze. Poimenovali jih bomo načelo A, načelo B in načelo C (v angleščini: Principle A, Principle B, Principle C).

- o **Načelo A:** Anaforični izrazi morajo biti navezani v α .
 - o **Načelo B:** Zaimkovni izrazi ne smejo biti navezani v α .
 - o **Načelo C:** Nanosniški izrazi morajo biti nenavezani.
- o a navezuje b , kadar
 - imata a in b isti referencialni indeks/nanosniško oznako;
 - a s-poveljuje b .
 - (α s-poveljuje β , kadar α ni nadrejena β in je maksimalna besedna zveza γ , ki je nadrejena α , nadrejena tudi β)
 - o α pa je najmanjša enota v kateri imamo poleg elementa, ki je navezan, še osebek (opis α se bo še spreminjal, tole je delovni osnutek).

Sedaj si lahko omenjena pravila pogledamo podrobneje:

- **Načelo A:** Anaforični izrazi morajo biti navezani v α
 - (48) je sprejemljiv, saj ima povratno osebni zaimek enako nanosniško oznako kot osebek istega stavka (v obeh primerih)
- (48)^{ok} *Ko je Peter_i gledal sebe_i v ogledalu, si je Petra_k oblekla svoj_k jopič.*
- o (49) In (50) sta nesprejemljiva, niti ju ne moremu narediti sprejemljiva z drugačnim indeksiranjem. V (49) je osebek, na katerega je povratno svojilni zaimek navezan, v drugem – nadrednem stavku, medtem ko podredni stavek nima osebk, ki bi lahko navezoval. Vremenski stavki

pač nimajo nanosniških osebkov, torej osebkov na katere bi bilo navezovanje možno, in zato ne dopuščajo povratnih zaimkov v istem stavku.

(49) *Peter_i je rekel, da je deževalo pred svojim_i domom.

- ❖ V (50) sta povratno osebni in povratno svojilni zaimek znotraj osebka podrednega stavka in obenem navezana na osebek nadrednega stavka. Tudi tu je med osebkom in naveznico stavčna meja. Tudi tu je kakršnokoli drugačno navezovanje nemogoče, saj se anaforična izraza nahajata znotraj osebka odvisnega stavka, kar pomeni, da se v odvisnem stavku ne nahaja primeren osebek ali kak druga samostalniška zveza, na katero bi se anaforična izraza lahko navezovala.

(50) *Meta_i je obžalovala, da je bila zgodba o sebi_i in svojih_i napakah sploh napisana.

- **Načelo B:** Zaimkovni izrazi ne smejo biti navezani v α

(51) *Janez_i gleda njega_i v ogledalu.

(52)^{ok} Janez je dal Meti_i njeno_i torbo.

(53)^{ok} Janez_i je rekel, da je Marko videl njega_i.

- (51) je nesprejemljiv, saj je osebni zaimek navezan na osebek
- (52) je sprejemljiv, ker navezovalc svojilnemu zaimku ni osebek temveč dajalniški predmet.
- **Dodatek k načelom A in B:** '... biti navezani na osebek v α '
- v (53) je zaimek v podrednem stavku, navezovalc pa v nadrednem.

- **Načelo C:** Nanosniški izrazi (Referential expressions) morajo biti nenavezani

- Stavki (54)-(55) so neslovnični, saj je nanosniški izraz vedno sestavniško poveljevan in koindeksiran s strani neke druge samostalniške zveze

(54) *On_i je obljubil, da Petru_i ne bo dal nagrade.

(55) *Povedal mu_i je, da bo jutri razložil Meti, da tisto, kar pravi Peter_i, ni res.

- V nekaterih primerih se zdi, da je navezovanje referencialnega izraza možno. To se zdi povezano z bolj splošno razliko med prilepki in argumenti ter hipotezo, da se prilepki dodajajo v zgradbo kasneje.

(56) Ležala je v senci svoje_i hiše, ki si_i jo je Metka_i kupila že lani.

*Ona_i je ležala je v senci svoje_i hiše, ki si_i jo je Metka_i kupila že lani.

(57) Ležala je v senci svoje_i hiše, ki jo je [Metkina_i mama] kupila že lani.

Ležala je v senci svoje_i hiše, ki jo je [Metkina mama]_i kupila že lani.

(58) *Svojemu_i bratu je povedal, da je Peter_j videl Janeza_i.

(59) *Svojemu_i bratu je povedal, da je Peter_i videl Janeza_j.

(60) Vozil se je s svojim_i kolesom, ki si_i ga je Peter_i včeraj ravno popravil.

(61) *Poslušal se_i je po radio, kako govori zgodbico o Vidovem_i stricu.

(62) *Svojim_i otrokom je pripovedoval zgodbico o Petrovi_i mami.

(63) *Svojim_i otrokom je povedal zgodbico o tem, kako je Peter_i nekoč lovil zajca.

(64) *Svojim_i otrokom je razlagal zgodbo, da je Markova_i mama preplula ocean.

(65) *Ulegel se je v senco ob svoji_i hiši, ravno ko je Peter_i prdnil.

Revidirana verzija

- **Načelo A:** Anaforični izrazi morajo biti navezani na osebek v α .
- **Načelo B:** Zaimkovni izrazi ne smejo biti navezani na osebek v α .
- **Načelo C:** Nanosniški izrazi morajo biti nenavezani.

- Odločilno je s-poveljevanje na globinski zgradbi ne pa linearni vrstni red. Če vrstni red obrnemo sodbe ostanejo iste. V primeru (66) se anaforični izraz pojavlja pred navezovalcem, pa je stavek s takšno koindeksacijo še vedno sprejemljiv. Očitno tudi v (67) ni kršeno načelo A. Drugače velja za stavka (68) in (69). Tu je načelo A kršeno ne glede na vrstni red osebkov in predmeta. K načelom bi torej lahko dodali, da je pomembno navezovanje na neki globinski zgradbi, ne pa na površinski zgradbi.

(66)^{ok}_{[NP Peter in Špela]_i} sta spoznala _{[NP drug drugega]_i}.

(67)^{ok}_{[NP Prijatelje _{[NP drug drugega]_i}]} sta spoznala _{[NP Peter in Špela]_i}.

(68)^{*}_{[NP Petra in Špelo]_i} so spoznali _{[NP prijatelji _{[NP drug drugega]_i}]}.

(69)^{*}_{[NP Prijatelji _{[NP drug drugega]_i}]} so spoznali _{[NP Petra in Špelo]_i}.

- Nepomembnost površinskega vrstnega reda in hkratno pomembnost globinske pomenske zgradbe vidimo tudi v primerih (70)-(72), kjer je na površinski zgradbi kršeno načelo A, (70), spoštovani pa načeli B, (71), in C, (72), sprejemljivost primerov pa je ravno nasprotna.

(70)^{ok}Sebe_i se je predsednik kluba odločil, da Peter_i prijavi na tekmovanje.

(71)^{*}Njega_i se je predsednik kluba odločil, da Peter_i prijavi na tekmovanje.

(72)^{*}Petra_i se je predsednik kluba odločil, da Peter_i prijavi na tekmovanje.

- Določilo ali dopolnilo samostalniške zveze nima moči sestavniškega poveljevanja ven iz samostalniške zveze. Povratno svojilni in povratno osebni zaimek sta zato nemogoča, mogoč pa je seveda običajni zaimek.

(73)_{[Petrova_i mama]_i} je videla svoj_{*i/j} bicikel.

(74)^{ok}Petrov_i učitelj hvali njega_i.

(75)^{*}On_i hvali Petrovega_i učitelja.

(76)^{ok}Njegov_i učitelj hvali Petra_i.

Enako velja za referencialne ali nanosniške izraze. Če je koindeksirani zaimek le del samostalniške zveze, potem nima moči navezovanja, saj ne s-poveljuje preostanek stavka. V takih primerih ni nič narobe, če je znotraj stavka tudi nanosniški izraz, (77)-(79). Poved (80) je ravno obratna. Tu je nanosniški izraz znotraj oziralnega stavka predmetni samostalniški zvezi. Ker je obenem koindeksiran z zaimkom v osebkovi poziciji, ki s-poveljuje predmet, poved ni slovnična

(77)^{ok}Knjiga, ki mu_i jo je Meta kupila, je Janeza_i navdušila.

(78)^{ok}Janez_i je že prebral knjigo, ki mu_i jo je kupila Meta.

(79)^{ok}Knjiga, ki jo je Janezu_i kupila Meta, ga_i je navdušila.

(80)^{*}On_i je že prebral knjigo, ki jo je Janezu_i kupila Meta.

- o Ostane nam vprašanje, kaj je vezalna zveza α nekega izraza.
- ❖ Do sedaj smo jo enačili s stavkom. Vendar po spodnjih podatkih, to očitno ni res. Vezalna zveza je lahko večja ali manjša od stavka:

(81) ^{ok} <i>John_i expects [himself_i to win]</i>	> stavek
(82) ^{ok} <i>Peter je videl [sebe_i voziti svoj_i avto].</i>	> stavek
(83) ^{ok} <i>John spoke [to the men]_i; [about each other]_i</i>	< stavek
(84) ^{ok} <i>Janez je govoril [Petru in Micki]_i; [o drug drugem]_i</i>	< stavek
(85) ^{ok} <i>They_i read [Mary's books about them]_i</i>	< stavek
(86) [*] <i>They_i read [Mary's books about each other]_i</i>	< stavek

- ❖ V spodnjem primeru (87) se povratno osebni zaimék *sebi* navezuje na osebek *Peter*. Tu je vezalna zveza celoten stavek.
- ❖ V primeru (88), ki je enak (87), le da ima samostalniška zveza notranji »osebek« *Marijino*, takšno navezovanje na osebek ni možno. Vezalna zveza je tu očitno manjša od stavka.
- ❖ Podobno razliko, le da z osebnimi zaimki opazimo tudi med (90) in (91).

(87) ^{ok} <i>Peter_i je bral [knjigo o sebi]_i</i>	celoten stavek
(88) [*] <i>Peter_i je bral [Marijino knjigo o sebi]_i</i>	manjša od stavka
(89) ^{ok} <i>Peter je bral [Marijino_k knjigo o sebi]_k</i>	manjša od stavka
(90) [*] <i>Peter_i je bral [knjigo o njem]_i</i>	celoten stavek
(91) ^{ok} <i>Peter_i je bral [Marijino knjigo o njem]_i</i>	manjša od stavka

- ❖ Morda sodbe za omenjene stavke niso najlažje, vsekakor pa je razlika v velikosti α že med (87) in (91). V (87). je α celoten stavek, v (91). pa je navezovanje osebnega zaimka v stavku dovoljeno, kar pomeni, da je α tu manjša od stavka.

- Glede velikosti vezalnega območja (torej naše α) bomo zaključili naslednje:
- 1 vezalna zveza α izraza β je minimalna zveza, ki vsebuje β in vezalca izraza β .
 - 2 rekli bomo, da je α vezalna zveza izraza β samo takrat, kadar je:
 1. α minimalna zveza, ki vsebuje β , vezalca prvine β in prvini β dosegljiv osebek.
 2. Osebek iz 1. je ujemalo, kadar je prisotno; drugače je osebek določilo besedne zveze, Spec,XP.
 3. Dosegljivost α izrazu β :
 α je dosegljiv izrazu β samo takrat, kadar α s-poveljuje izrazu β in pripis indeksa izraza β izrazu α ne krši zahteve 4.
 4. $*[\delta \dots \gamma \dots]$, kjer imata δ in γ isti indeks.

Kakor je razvidno iz primerov (92)-(94)

- (92) $*[Zgodba\ o\ (sami)\ sebi]_i, je\ bila\ napisana\ pred\ 50\ leti.$
- (93) $*[Slika\ svojega,\ okvira]_i, je\ visela\ nad\ kaminom.$
- (94) $*[Svoj,\ prijatelj]_i, je\ prišel\ na\ obisk.$

Bolj kot opombo naj dodam, da je vsekakor možno reči, da je nekdo *sam svoj prijatelj*, kjer se zdi, da gre navezovanje [*sam svoj prijatelj*]_i. Vendar pa je tu prisoten tudi prislov *sam*, ki morda igra vlogo osebká, tako da je indeksacija dejansko [*sam_i svoj_i prijatelj*]. Tudi zaradi tega bomo ob strani pustili anaforične izraze tipa *samega sebe* itd.

5. Korenski stavek je vezalna zveza za (kateri koli) navezani izraz.

3 α je vezalna zveza izraza β , ko je α prva maksimalna zveza, ki vsebuje osebek in leksikalno kategorijo, ki veže β .

Problem?

- ❖ Pri zgornjih stavkih (87) do (91). nismo bili prav prepričani, da so sodbe zanesljive. Sedaj se bomo problema lotili podrobneje. Težava je seveda v tem, da povratno osebni in osebni zaimki ne bi smeli biti mogoči na istem mestu.

(95) *Meta_i je poslušala zgodbo o sebi_i/'o nje_i sami.*

- Povratnoosebni zaimek in osebni zaimek sta v komplementarni distribuciji oz. dopolnjujoči razvrstitvi. Komplementarnost pomeni, da je na mestu, kjer je mogoč eden, drugi nemogoč in obratno. Kako sta torej lahko oba zaimka možna v (95)?
- Morda pa stavka sploh nista enakopomenska. Ali se samostalniško zvezo v obeh primerih razume na podoben način? Morda ne.

(96) *Meta_i je poslušala zgodbo o sebi_{i/j}, ki jo je povedal Fric_j.*

(97) **Meta_i je poslušala zgodbo o nje_i, ki jo ona_i je pripovedovala svojim vnukom.*

Sodeč po primerih (96) in (97) očitno res gre za dve različni zgradbi. S tem ko v samostalniško zvezo dodamo oziralni stavek, ki pove, kdo je zgodbo povedal, v samostalniško zvezo dodamo osebek (lahko rečemo, da je neizražen, a ima jasnega nanosnika). Kakor vidimo je ob takem neizraženem osebkju možna uporaba navezanega povratno osebnega zaimka, ne pa uporaba navezanega osebnega zaimka.

Sedaj imamo štiri možnosti (oz. 8), ki jih bomo poenostavljeno zapisali spodaj. Samostalniška zveza ima lahko osebek, ki je enak osebkju glavnega stavka, (98)-(99), ali pa je od njega različen, (100)-(101). Znotraj samostalniške zveze pa imamo lahko osebni ali pa povratno osebni zaimek. Ta je nadalje lahko navezan na osebek glavnega stavka ali osebek samostalniške zveze. (Indeks k v (98)-(99) označuje neko poljubno osebo, ki ni Meta.)

(98) *Meta_i je poslušala svojo_i zgodbo o sebi_{i/*k}.*

(99) *Meta_i je poslušala svojo_i zgodbo o nje_{i/*k}.*

(100) *Meta_i je poslušala Slavkino_k zgodbo o sebi_{i/k}.*

(101) *Meta_i je poslušala Slavkino_k zgodbo o nje_{i/*k}.*

Kakor kaže primer (101), osebek znotraj samostalniške zveze lahko navezuje in tako zaradi načela B povzroči, da je osebni zaimek v tej poziciji s tako indeksacijo nemogoč. Navezovanje se torej vrši znotraj samostalniške zveze, to, da imamo na navidezno isto pozicijo možnost postaviti tako osebni kot povratno osebni zaimek z enakim indeksom, pa je le posledica dveh različnih osebkov, ki sta lahko neizražena. Z izraženimi osebkji se zdi stvar razrešena ... zdi, saj imamo še vedno primer (100), kjer je na povratnoosebnem zaimku možna tako navezava na osebek glavnega stavka kot na osebek samostalniške zveze. Morda gre tudi tu za dva različna tipa osebkja – ko je *sebe* navezan na Slavka, je Slavko avtor zgodbe, ko pa je navezan na Meto, bi Slavko morda bil le nekak posredni lastnik.

Včasih so sodbe jasnejše, če v stavke vpletemo prave avtorje zgodb, vendar potem nismo več tako prepričani, da (ne)sprejemljivosti ne diktira naše pragmatično razumevanje.

(102) **Oton_i je bral [Cankarjevo črtico o sebi_i]*

(103) *okMatija je bral [Prešernovo_i poezijo o sebi_i]*

(104) **Oton je bral [Cankarjevo_i črtico o njem_i]*

(105) *okMatija, je bral [Prešernovo poezijo o njem_i]*

(106) *Oton_i je bral [Cankarjevo_j črtico o svoji_{i/*j/*k} mami]*

(107) *Oton_i je bral [Cankarjevo_j črtico o njegovi_{i/*j/k} mami]*

- Zanimivo vprašanje je tudi, kako razumemo povedi (108)-(109). Ali 'svoje' razumemo kot 'Metine', 'Markove' ali 'Petrove'?

(108) *Katere svoje slike je Peter rekel, da je Marko mislil, da je Meta hotela imeti?*

- Čigave slike? Najlažje je razumeti 'Metine'.

(109) *Katere slike svoje mame je Peter rekel, da je Marko mislil, da je Meta hotela?*

- Čigave slike? Metine, Markove, Petrove

Vaje: Za vsakega spodnjih stavkov nariši približno zgradbo in napiši katero navezovalno pravilo pojasni označene sprejemljive in nesprejemljive pomene. Na kratko obrazloži.

(110) *Peter_i je stopil do hiše in Janez_j do svojega*_{i,j} vrta.*

(111) *Peter_i je stopil do hiše in Janez_j do njegovega*_{i,*j} vrta.*

(112) *On_i je stopil do hiše in Janez_{j,i} do Petrovega*_i vrta.*

(113) *Peter_i je stopil do hiše in do svojega*_{i,*j} avta.*

(114) *Peter_i je stopil do hiše in do njegovega*_{i,j} avta.*

(115) *On_i je stopil do hiše in do Petrovega*_{i,j} avta.*

(116) *Meta je stopila do njegove*_i hiše in v Petrovi*_i avto.*

(117) *Meta je stopila do Petrove*_i hiše in v njegov*_i avto.*

(118) *Meta_j je stopila do Petrove*_i hiše in v svoj*_{i,j} avto.*

(119) *Peter_i je Markovo*_j kosilo in pije svoje*_{i,*j} tretje pivo.*

(120) *Peter_i je Markovo*_j kosilo in pije njegovo*_{i,j} tretje pivo*

(121) *On_i je njegovo*_j kosilo in pije Petrovo*_{i,j} tretje pivo*

(122) *Markovi opisi samega sebe in pesmi o svojih junaštvih so mi že presedali*

(123) *Petrovo iskanje smisla svojega življenja*

(124) *Metino prepričevanje svojih prijateljic in svojih sorodnikov*

(125) *Peter ni prenašal Metinega opevanja svojih prijateljic in počasne vožnje v svojem Poršēju.*

Ali gre lahko za Metino počasno vožnjo v Petrovem Poršēju?